

njem, u našem susjedu, Zato treba i bližnjega i neprijatelja ljubiti. Ljubiti neprijatelja trebamo ne samo teoretski (kao što to često ostvarujemo u Crkvi), nego baš konkretno: ljubiti čovjeka koji nam je neprijatelj, koji se s nama ne slaže u idejama, koji možda čak protiv nas radi! A kako ćemo ljubiti neprijatelje, kad smo i prijatelje, ljude unutar Crkve, prezreli, odbacili, otpisali, onemogućili?! Lako je ljubiti crncu u Kongu (kojega ne vidiš, kojega ne mirišeš, koji ti ne smeta), ali treba ljubiti čovjeka u Crkvi, u našoj zajednici, čovjeka svećenika, čovjeka laika (kako smo već vjernike podijelili!). Ako kršćani (a kršćani očito nisu samo laici!) uistinu počnu ljubiti čovjeka, i prijatelja i neprijatelja, onda će postati ovomu svijetu vjerodostojniji. Ateizam i nevjera ne može se ničim drugim ukloniti i pobijediti, nego čovječnijim življenjem, vršenjem ljubavi i pravde, pristupanjem k svakom čovjeku, razumijevanjem svakog čovjeka... Tako je uostalom Krist pobijedio grijeh, pobijedio neprijatelje.

Knjižica *Pravi Bog i pravi čovjek* je pobuda i polazište za istinska razmišljanja o Bogu i čovjeku i o odnosu čovjekovu prema Bogu i prema bližnjemu svomu. Razmišljanja su nadahnutu mnogim filozofskim i općeljudskim saznanjima, ali su nadasve ukorijenjena u Bibliji. Ukorijenjena su u Bibliji ne samo po navodima (nema ih mnogo u srazmjeru predmeta), nego po duhu i po mentalitetu. Duh je biblijski; jezik i govor su biblijski; misli su biblijske. Autentično biblijske. Pisac se nije dao okovati predrasudama, obzirima i konformizmima. Njegovo je razmišljanje iskreno, angažirano i pobudno. Uistinu, ako sami sebi želimo dobro, onda moramo sami sebi istinu priznati i reći. Moramo stvari i stvarnosti nazvati pravim imenima. Zlu moramo naći korijene da bismo ga odstranili. Vjerujem da je ta knjižica mnogome pomogla da učinkovito, s plodovima, razmišlja o sebi i o svome stavu prema Bogu i prema zajednici u kojoj živi. A onome koji je još nije pročitao, ona će pomoći da bude bolji i učinkovitiji, egzistencijalniji kršćanin. Jer formalnih kršćana imamo napretek. Premalo imamo kršćana koji bi to bili u pravom smislu riječi. Kršćanin biti znači slijediti put Isusa Krista, živjeti životom Isusa Krista; onog Isusa Krista koji je priznao čovjeka i grešnika, i carinika i preljubicu; onoga Isusa Krista koji je k svakome čovjeku prišao pa bio on grešnik, carinik ili preljubnica; onog Isusa Krista koji je razbojniku rekao; „Još danas ćeš biti sa mnom u raj!“; onog Isusa Krista koji nije nijednog čovjeka isključio nego svakome omogućio pristup k Bogu. Kako smo daleko od toga Krista! Po-

trebno je stoga takvom knjigom kao što je *Pravi Bog i pravi čovjek* sve kršćane, a ne samo laike (objekte naših propovijedi!) potaknuti na razmišljanje i - daj Bože! - na djelovanje. Zahvaljujem piscu za ove retke.

Adalbert REBIĆ

A. BRUNOT, SVETI PAVAO I NJEGOVA PORUKA. Priručna enciklopedija vjere 2, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980. Str. 152.

U nizu *Priručna enciklopedija vjere* objeđanjen je kao 2. svezak napis A. Brunota o svetom Pavlu i njegovoj poruci. Ovaj niz želi našeg vjernika upoznati sa svom kršćanskom stvarnošću.

Sveti je Pavao neobična veličina u povijesti kršćanstva: čovjek mislilac (kao Grk), čovjek akcije i organizacije (kao Rimljanin) i čovjek mistike i strastvene ljubavi (kao istočnjak, Izraelac). Poznavao je temeljito Sveta pisma. Bio je školovani židovski rabin. Postao je gorljivi kršćanski apostol-misionar. Iznio je Kristovu poruku iz svijeta židovstva u široki rimski svijet, u svijet poganstva i barbarstva. Svima je omogućio da postanu Kristovi učenici i sljedbenici. Napisao je pisma koja kršćanima postadoše sveta, dio Svetog pisma. Ta su pisma prigodna ali prodahnuća snažnim i novim duhom. U njima je dotaknuo najteže probleme koji muče čovjeka. On ih je produbio u Kristovu svjetlu. On se dotaknuo najtjeskobnijih i najstvarnijih problema: problema našeg porijekla i našeg udesa, zla i Zloga, našega ja i svemira, vremena i povijesti, grijeha i milosti, rada i ženidbe, trpljenja i smrti, društvenog i obiteljskog života. Stoga je nemoguće studirati njegovu teologiju, metafiziku i moral, a ne studirati okolnosti i uvjete u kojima je živio, radio i pisao. Kad Pavao iznosi neku nauku, on uvijek polazi od neke činjenice iz svog apostolskog života i iskustva.

Upravo je zato potrebno uzeti ovu kratku knjižicu u ruke. Ona je napisana da čitatelja dovede do praga Pavlovih pisama. Pisac je poznati francuski biblicist. Napisao je nekoliko djela s biblijskom tematikom. U ovoj knjižici najprije prikazuje život sv. Pavla (ss. 11-55). Zatim predstavlja Pavlova Pisma i iznosi na temelju kratke analize njihov sadržaj i poruku (ss. 55-147). Pisac piše razumljivo, iznosi podatke o Pavlovu životu sa sigurnošću jednog učenjaka bibličara i analizira poslanice kao vrсни egzeget. Zato će ta knjižica izvršno poslužiti prije svega sveće-

nicima koji već po svome pozivu moraju biti vrsni poznavatelji Svetog pisma Novog zavjeta. No ona će biti izvrсни uvod u Sveto pismo Novog zavjeta i svakome vjerniku, uopće svakome tko se zanima sa sv. Pavla i za njegovu poruku o Kristu kao prvom i zadnjem smislu našeg života.

Adalbert REBIĆ

THOMAS MERTON: NOVE SJEMENKE KONTEMPLACIJE, Split 1978.

Thomas Merton se rodio u Francuskoj 1915. g. Otac mu je N. Zelandanin, majka Amerikanka. Oboje umjetnici. Sele iz Francuske u Ameriku. Majka mu brzo umire. Boravio je na Bermudima pa u Engleskoj i Italiji. Studirao je francuski i talijanski. Na Kolumbijskom sveučilištu magistrira s područja umjetnosti. Piše iz svoje sredine: društva objesnog i šarolikog. Prelazi u katoličku Crkvu. Misli na svećeništvo. 1941. ulazi u cistercijski red. Živi u samostanu i pustinji — dozvolom poglavara. Sastaje se s azijskim benediktincima, proučava istočne religije. 1949. postaje svećenik. Piše dozvolom poglavara pa tako i imamo njegovu autobiografiju. Postaje duhovnikom klerika i magistrom novaka. U Indiji živi pustinjački i proučava istočnu duhovnost. Razgovara s tibetanskim i indijskim predstavnicima religije. Iznenada umire 1968. godine.

Ostaje li ovaj šaroliki život pod utjecajem indijske i tibetanske religioznosti? Unosi li to u svoje poimanje kontemplacije? To su važna pitanja na koja dobivamo zanimljiv odgovor: Kontemplacija nije „ja“ već dar koji mi Bog daje. Sjemenke kontemplacije su prije svega otvorenost prema Božjoj ljubavi, prema Božjoj zbilji. Možda ćete ući u pustinjski život. No to nije važno toliko koliko znati: gdje god se nalazimo, nalazimo se u Bogu, u svetom! U svim okolnostima treba tražiti ono što Bog hoće. Samoća nije razdvajanje. Čak štoviše, ona može biti spajanje s Bogom. Čitava naša ljudska zbilja ima dočekati susret s Bogom. Naučiti se biti „čista srca“, pa makar to među ljudima znači suprotstavljati se đavlovoj moralnoj teologiji koju on propovijeda — dakako — na svoj način.

Potpunost svetačkog života se sastoji u poniznosti... Imati čistu nadu da ću se susresti s Bogom znači prilaziti Bogu u kontemplaciji, ali znači i izložiti se neuspjehu. Zašto?

Zato što Božji dar ne moram dobiti ali mogu. Sve ovisi o Bogu.

Pouzdanje mora imati uvijek važniju ulogu od straha koji rađa mržnjom i paklom. Samo se vjerom može riješiti toga zla i na taj se način uvoditi u mudrost života koja nužno vodi k Bogu.

Moramo znati da Crkva uvijek, pa i u tim pitanjima, nastupa tradicionalno i revolucionarno. U tom okviru Crkva spaja vrijednosti života u Bogu, Bogočovjeku Isusu Kristu, koji se susreće s „tko“ — čovjekom. Tu spoznajemo samo postojanje tajne.

U ljudskom životu valja uvijek pronaći poniznost koja je protiv očajja i koja dovodi do slobode u onome što Bog hoće. Puna sloboda se za čovjeka i nalazi u onome što Bog hoće, jer čovjek ima slobodu samo po duhovnoj sličnosti s Bogom. Samo takvom slobodom možemo pristupiti otkidanju od stvorova koji su po svojoj vrijednosti niže od Boga. Tako ćemo lakše pristupiti u misleni molitvu koja ipak nikad neće biti bez rastresenosti. No, to će biti stanje u kojem se Bog daje najednom i kada on hoće, kada moć osjetila ne aktivira svoje snage i jedinstveno se subjekt, kontemplativac predaje Bogu sa svim svojim dužnostima i poteškoćama kao nekoč apostoli. To napokon znači spoznati kako je čovjek sam i kako ga Bog ispunja, a ujedno i doživljavati kako je sve stvoreno neusporedivo nevrijedno u odnosu na taj dar.

U kontemplaciji se doživljuje Boga po ljubavi: duša se ispražnjuje, prolazi kroz tamu i suhoću i nastaje tišina puna slatkoće (quietud sabrosa), puna Božje aktivnosti u kontemplativcu što se ne može poistovjetiti s „ja“ naravnog psihološkog doživljavanja. Sve je obuzeto Bogom, sve je predano Bogu.

Možda sv. Terezija Avilska u svojim „Djelima...“ istančanije prikazuju svoje puteve do kontemplacije, ali rezultati su isti kod nje i kod Thomasa Mertona.

S kontemplacijom ne bismo mogli „eksperimentirati“ u okviru Würzburške škole. Sva doživljenost kao iskustvo ovisi o Bogu.

Držim da naslov Tradicija i revolucija nije dobro izabran jer se uopće ne pokazuje „revolucija“ u svom osnovnom smislu (102).

Možda bi bilo bolje reći: Kod Mertona se osjeća punina ljudskog bitka (199) za razliku od ljudske praznine bitka koju spominje Heidegger.

Ovu izvršnu knjigu o kontemplaciji preporučio bih svima kojima je to moguće, i to ne samo za čitanje već za meditiranje.

J. KRIBL